

Barbara Lewczuk

Uniwersytet Szczeciński, Katedra Geografii Społecznej i Organizacji Przestrzeni
Adres do korespondencji: blew@univ.szczecin.pl

Turystyka wodna Szczecina w opinii mieszkańców

Water tourism in Szczecin through the eyes of the citizens

Streszczenie: Szczecin, ze względu na swoje położenie w otoczeniu zróżnicowanych jakościowo i obszarowo zbiorników wodnych, nazywany jest często miastem wodnym. Panują tu wyjątkowo urozmaicone warunki do uprawiania turystyki wodnej. W artykule podjęto próbę zestawienia stanu faktycznego zagospodarowania i przystosowania do uprawiania tej formy aktywności z opinią mieszkańców i przyjezdnych, biorących udział w żeglarskiej masowej imprezie „Dni Morza – Sail Szczecin”, na temat możliwości rekreacji na wodzie.

Abstract: Due to the fact that it is surrounded by waters of various size and quality, Szczecin is often referred to as a water city. There are exceptionally varied conditions for water tourism. The article aims to compare the current state of water recreation facilities with the opinions and expectations of residents and visitors who participated in the sailing mass event called “Dni Morza – Sail Szczecin” in relation to the opportunities for water recreation.

Słowa kluczowe: Dni Morza, Szczecin, turystyka wodna, rekreacja na wodzie

Key words: Sail Szczecin, Szczecin, water tourism, water recreation

Wprowadzenie i obszar badań

W literaturze często spotykamy pojęcie turystyki kwalifikowanej, zamiennie określanej aktywnej. Jest to forma turystyki wymagająca szczególnego przygotowania fizycznego i technicznego, umiejętności, zastosowania specjalistycznego sprzętu i wykorzystania doświadczenia. Zróżnicowanie zainteresowań turystów i możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu sprawiły, że bierny wypoczynek odchodzi do lamusa, ustępując miejsca modnemu aktywnemu stylowi życia. Wśród wielu form turystyki aktywnej wyróżniamy turystykę wodną, w której skład wchodzi kajakowa, windsurfingowa, motorowodna, podwodna i żeglarska (Różycki, 2006). Turystyka wodna będzie wiodącym tematem niniejszego opracowania, ze względu na sprecyzowany obszar badań i wyjątkową lokalizację Szczecina w otoczeniu akwenów wodnych.

Szczecin, za sprawą obszaru wody, która stanowi jedną czwartą powierzchni miasta oraz przepływającej przez niego rzeki Odry – może być określony mianem miasta wodnego.

Co wyróżnia Szczecin spośród innych miast związanych z morzem? Co mamy, czego nie mają inni?

Szczecin ma wiele atutów – jest metropolią Euroregionu Pomerania, organizatorem zlotu żaglowców i finału regat Tall Ship Races – imprezy o międzynarodowym znaczeniu, dysponuje tak użytecznymi miejscami w turystyce wodno-lądowej, jak: wyspa Łasztownia, akwenami o zróżnicowanej specyfice i walorach krajobrazowych, jak: Jezioro Dąbie, Międzyodrze, Zalew Szczeciński i Kamiński, ponadto jest także oknem na Bałtyk dla tysięcy miłośników żeglarstwa z głębi lądu, w szczególności tych, których macierzyste porty są zlokalizowane

w Berlinie i całych północno-wschodnich Niemczech. W ramach Euroregionu Pomerania jest tu ponad 100 portów i przystani dla jachtów żaglowych oraz motorowych.

Szczecin to również port morsko-rzeczny. A zatem nie tylko morze, ale jeziora, kanały, rzeka Odra wraz z parkami krajobrazowymi. Jest to akwen wodny obudowany infrastrukturą, której nie mają ani Gdynia, ani Gdańsk.

Niewiele osób wie, że ze Szczecina można dopłynąć rzekami i kanałami do większości dużych europejskich miast, a żegluga na Morze Bałtyckie Odrą z Berlina przez Szczecin jest szybsza niż niemieckimi kanałami wodnymi przez Rostock.

Nie brakuje tu imprez, w których żeglarze mogą startować, a laicy czy też adepci żeglarstwa nabrać ochoty na uprawianie tego sportu.

Animatorem i gospodarzem życia żeglarskiego w regionie jest Zachodniopomorski Okręgowy Związek Żeglarski (ZOZZ). Prowadzi działalność sportową, szkoleniową i organizacyjną. ZOZZ zrzesza 50 klubów żeglarskich, prowadzących ożywioną działalność żeglarską, w tym regatową, w różnych środowiskach, także w środowisku dzieci i młodzieży. W Okręgu organizowanych jest corocznie ok. 50 imprez regatowych dla jachtów balastowych (m.in.: Bałtyckie Regaty Samotnych Żeglarzy o puchar „Poloneza”, Unity Line Yacht Race, Etapowe Regaty Turystyczne, Regaty Żeglarskiego Pucharu Świata w Szczecinie, Damskie Regaty o Bukiet Jeziora Dąbie, Regaty Międzymielizniane koło Wolina, Regaty Przyjaźni na

Jeziorze Dąbie, Regaty Samotników na Jeziorze Dąbie, Międzynarodowe Regaty Oldtimerów Epifanes Trophy na Jeziorze Dąbie, a także coroczne wyścigi smoczycy łodzi na odcinku między Mostem Długim a Trasą Zamkową w centrum miasta) (www.zozz.pl). W samym Szczecinie jest 9 przystani jachtowych – 7 zlokalizowanych na południowym brzegu Jeziora Dąbie i 2 w nadodrzańskim dzielnicy Szczecina – na Wałach Chrobrego i na Gocławiu. Wśród nich są przystanie prywatne, a także przystań Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego: Euroregionalne Centrum Edukacji Wodnej i Żeglarskiej, pełniące podwójną rolę – przystani jachtowej oraz ośrodka sportowo-wychowawczego dla dzieci i młodzieży. Dysponują łącznie ponad 600 miejscami postojowymi jachtów. Jest również 11 agencji umożliwiających czarter sprzętu do rekreacji na wodzie: łodzi żaglowych, motorowych. Dla szukających wrażeń są również wypożyczalnie nart wodnych i szkółka narciarstwa wodnego.

Wizytówką miasta mogą stać się również przypluwające statki pasażerskie – pojawiające się dopiero od kilku lat, z roku na rok coraz częściej. W 2009 roku odwiedziły miasto tylko trzykrotnie, w sezonie 2010 13 razy – m.in.: „Braemar” (na pokładzie którego przypluły 1250 pasażerów), „Seven Seas Voyager”, „Black Watch”, „Delphin Voyager”, „Alexander von Humboldt”, „Athena”, „Silver Cloud”, „Spirit of Adventure”, „Sebourn Sojourn” czy „Saga Pearl II”.

Planowane inwestycje okołowodne

Jeśli chodzi o turystykę wodną, to Szczecin, jaki jest, bardzo różni się od Szczecina takiego, jaki mógłby być. Strategia rozwoju miasta zakłada rozwój turystyki, jako jednego z podstawowych kierunków działań (*Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku*, 2006). Oznacza to zwiększenie turystycznej atrakcyjności miasta i regionu poprzez zainicjowanie nowych inwestycji miejskich, nadwodnych i większą promocję. Kluczowe plany zagospodarowania terenów obejmują rewitalizację:

1. Kępy Parnickiej, wyspy Zielonej i innych małych wysp na Odrze poprzez wycofanie z ich terenu zabudowy przemysłowej i wprowadzenia nowoczesnych funkcji, związanych z transportem wodnym, sportem, rekreacją i turystyką, z możliwością organizacji działalności edukacyjnej, czasem też rozrywkowo-gastronomicznej.
2. Terenów nadrzecznych, poniżej ul. Kolumba, poza nowym węzłem komunikacyjnym zaplanowano zachowanie tere-

- nów produkcyjnych z udziałem usług, wskazując na konieczność budowy zaplecza dla towarowej żeglugi śródlądowej. Na terenie istniejących basenów przy ul. Kolumba i pomiędzy Wyspą Zieloną a Kępą Parnicką zaplanowano mariny, a na akwenu Parnicy dodatkowo przewidziano możliwość cumowania i obsługi domów pływających. Rekreacja nadwodna stanowi istotny wkład planu w nową wizję miasta, na obszarze planu znajdują się bardzo duże zespoły zieleni parkowej, które towarzyszą intensywnej zabudowie śródmiejskiej, natomiast otaczające akweny mają służyć usługom sportu, rekreacji i turystyki wodnej (<http://www.szczecin.pl/umszczecinwiat>).
3. Trzech bulwarów nadodrzańskich - projekt „Promenada z widokiem na Odrę – Przebudowa Szczecińskich bulwarów” oznacza zagospodarowanie trzech bulwarów tak, by były przystosowane do uprawiania turystyki wodnej. Projekt zakładający modernizację bulwarów: Piastowskiego, Gdyńskiego i Elbląskiego realizowany był w latach 2010-2012 (<http://bip.um.szczecin.pl>), ze względu jednak na pewne opóźnienia ostateczne oddanie rewitalizowanych bulwarów planowane jest na lato 2013 roku.
 4. Budowę infrastruktury sieci portów i przystani jachtowych w otoczeniu Zalewu Szczecińskiego, w Szczecinie oraz na wybrzeżu Bałtyku. Wybudowane zostaną mariny i porty turystyczne w Wolinie, Kamieniu Pomorskim, Rewalu, Mielnie i Darłowie oraz zostaną zmodernizowane mariny i przystanie jachtowe w Szczecinie (Marina Pogoń, Marina Goćław i Przystań Jachtowa AZS), Port Turystyczny w Trzebieży oraz Marina w Kołobrzegu. Odległość pomiędzy nimi nie przekracza 20-30 mil morskich, tj. kilku godzin żeglugi. Porty te tworzą najważniejsze centra jachtowe sieci portów i przystani Pomorza Zachodniego, połączonych Zachodniopomorskim Szlakiem Żeglarskim. Trasa Szlaku leży na głównej drodze wodnej prowadzącej ze stolicy Niemiec – Berlina poprzez Bałtyk do Skandynawii. Zalew Szczeciński i przyległe do niego akweny stają się tym samym unikatową w skali Europy przestrzenią swobody żeglugi, a Szlak stymulatorem rozwoju gospodarczego przyległych gmin.
 5. Budowę Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego Euroregionalne Centrum Edukacji Wodnej i Żeglarskiej. Stworzona zostanie samodzielna placówka oświatowo-wychowawcza realizująca zadania z zakresu edukacji wodnej, żeglarskiej i ekologicznej dla dzieci i młodzieży wraz z przystanią żeglarską „marina” – ogólnodostępną, z pełną infrastrukturą portową, szkoleniowo-dydaktyczną, socjalną i noclegową. Przyczyni się to do realizacji celu związanego z rozwojem wychowania wodnego, w tym żeglarstwa i wodnej turystyki młodzieżowej, stworzenia warunków do szkolenia praktycznego dla uczniów Centrum Kształcenia Sportowego i szkół prowadzących szkolenie sportowe w dyscyplinach wodnych, a także stworzenia warunków do wdrażania regionalnego programu edukacji wodnej i żeglarskiej realizowanej przez szkoły i placówki oświatowe w ramach programu „Morze przygody z wiatrem w żaglach”. Osiągnięte rezultaty pozwolą na współpracę międzynarodową, w szczególności wymianę młodzieży z państwami nadbałtyckimi, upowszechnianie turystyki wodnej jako aktywnej formy wypoczynku dzieci i młodzieży, prowadzenie poradnictwa i informacji nt. możliwości uprawiania turystyki wodnej na wodach Euroregionu, gromadzenie i upowszechnianie historii żeglarstwa szczecińskiego.
- Czy planowane inwestycje zwiększą atrakcyjność Szczecina jako miasta wodnego? Czy mieszkańcy odczuwają obecność w mieście portowym i związek z wodą? Czy zmieni się nastawienie mieszkańców i zwiększy chęć spędzania czasu nad wodą?

Rekreacja na szczecińskich akwenach w opinii mieszkańców i przyjezdnych

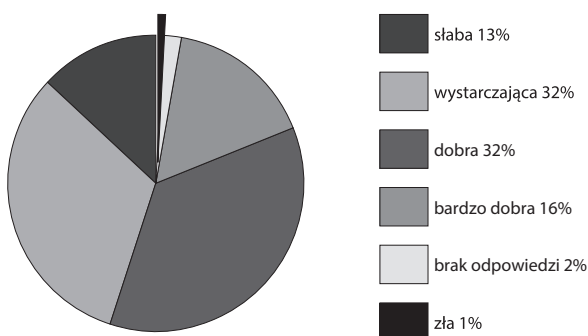
Podczas odbywającej się cyklicznie szczecińskiej żeglarskiej imprezy „Dni Morza – Sail Szczecin”, przeprowadzono badania ankietowe wśród uczestników tejże uroczystości: przyjezdnych i mieszkańców Szczecina. Miały one na celu poznanie opinii uczestników obchodów Święta Morza na temat możliwości spędzania czasu na wodzie w okolicach Szczecina oraz ich zaangażowania w uprawianie turystyki wodnej. W badaniu wzięło udział 230 losowo wybranych respondentów – 99 kobiet i 131 mężczyzn, z czego dominowała grupa wiekowa 19-25 lat (35% ankietowanych) i 26-35 lat (25%). Najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku powyżej 56 lat (1,3%). Struktura poziomu wykształcenia respondentów przedstawia się następująco: 44% ankietowanych to osoby ze średnim wykształceniem, 13% z niepełnym wyższym i po 12% z zasadniczym zawodowym i wyższym. Miejsce zamieszkania ankietowanych nie jest jednorodne – 54% osób pochodzi ze Szczecina, 6% z Goleniowa, pozostali to mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego (głównie miejscowości nadmorskich) i województwa wielkopolskiego. Taki skład osobowy pozwala na pozyskanie opinii osób niezwiązanych ze Szczecinem, dla których pierwsze wrażenia i odczucia z pobytu w mieście portowym są istotne w procesie poznawczym i porównawczym.

Pomimo deklaracji 69% osób o chęci spędzania czasu na wodzie, jedynie 29% tej grupy czynnie spędza czas w ten sposób –

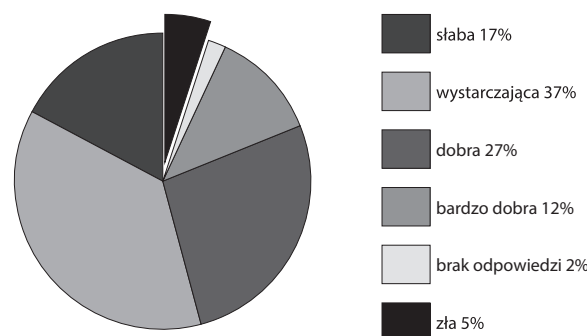
żeglując, pływając łodzią motorową, kajakiem lub promem – najczęściej po Odrze (promy wycieczkowe po porcie) i Międzyodrze (najczęściej spływy kajakowe po meandrach Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Odry) oraz po Jeziorze Dąbie; 8% zwolenników takiej formy turystyki i rekreacji posiada uprawnienia żeglarskie – żeglarz jachtowy, sternik jachtowy, kapitan jachtowy, marynarz i sterniczysta; 4% osób posiada własną jednostkę pływającą – jacht żaglowy, łódź motorową, kajak i skuter wodny.

Bardzo duża grupa (71% respondentów) nigdy nie penetrowała terenów wodnych wokół Szczecina i aż 30% z nich nie jest zainteresowana spędzaniem czasu na wodzie i poznaniem tych terenów. Są to osoby, dla których Święto Morza jest okazją do spędzenia czasu w wesołym miasteczku, obejrzenia sztucznych ogni i skorzystania z atrakcji na lądzie zapewnionych przez organizatorów. Co jest powodem braku zainteresowania?

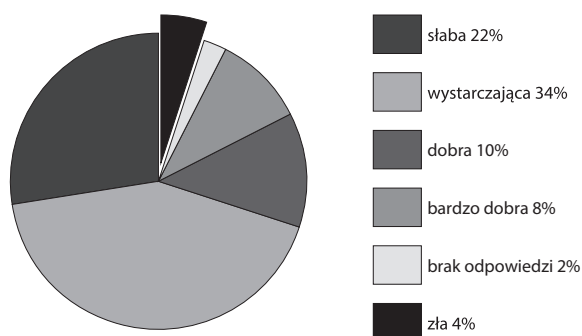
Respondentom zadano 6 pytań o odczucia związane z morskością Szczecina. Mieli możliwość wypowiedzi na temat dostępności do informacji o wydarzeniach i imprezach morsko-żeglarskich, istniejących w ich otoczeniu komunikatów i informacji o wydarzeniach kulturalnych i sportowych nad wodą, możliwości uprawiania różnych form turystyki wodnej oraz poczucia tożsamości z miastem portowym. Odpowiedzi prezentują ryciny 1, 2, 3, 4, 5, 6).



Ryc. 1. Dostępność do informacji o wydarzeniach i imprezach wodno-żeglarskich
źródło: Opracowanie własne
Fig. 1. Accessibility to information about water-sailing
source: Author's own study



Ryc. 2. Różnorodność form turystyki wodnej
źródło: Opracowanie własne
Fig. 2. Variety of forms in water tourism events
source: Author's own study

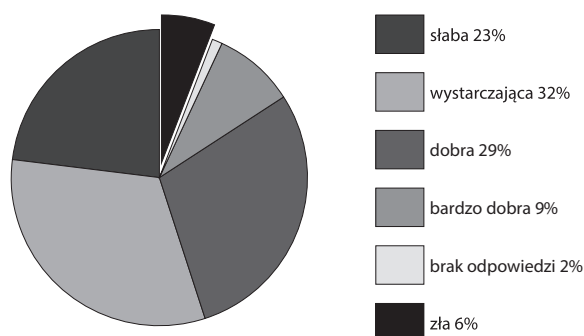


Ryc. 3. Dostosowanie oferty turystyki wodnej do oczekiwań różnego typu odbiorców

źródło: Opracowanie własne

Fig. 3. Adaptation of offers related to the water tourism to expectations of recipients of different type events

source: Author's own study

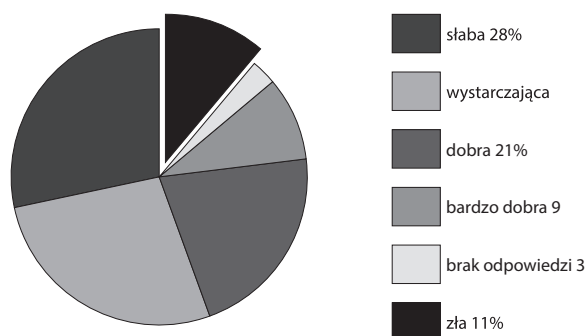


Ryc. 4. Widoczna obecność komunikatów o formach spędzania czasu na wodzie (wodolot, statki spacerowe, wynajem kajaków)

źródło: Opracowanie własne

Fig. 4. Visibility of announcements regarding available forms of activities on water (hydrofoil, excursion boats, kayaks rent) events

source: Author's own study

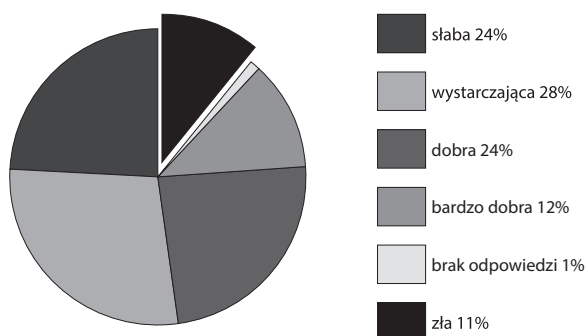


Ryc. 5. „Zachodniopomorskie – morze przygód” – odzwierciedlenie w rzeczywistości

źródło: Opracowanie własne

Fig. 5. “Zachodniopomorskie – sea of adventures” – How does it reflect the reality

source: Author's own study



Ryc. 6. Odczucie obecności w mieście portowym

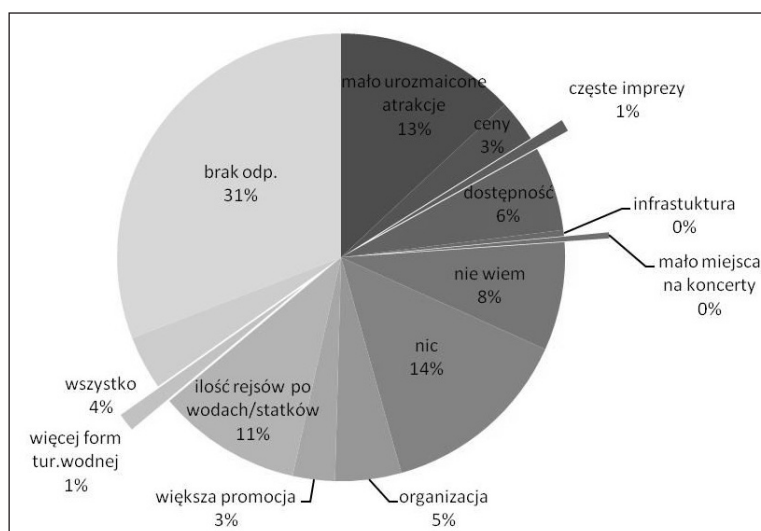
źródło: Opracowanie własne

Fig. 6. The sense of being present in a port city

source: Author's own study

Wykres (ryc. 7) przedstawia przykładowe propozycje zmian w ofercie turystyki wodnej Szczecina. Na uwagę zasługuje fakt, że mieszkańcy i osoby wizytujące Szczecin poprawiłyby wizerunek miasta wodnego-portowego poprzez zwiększenie ilości jachtów i żaglowców cumujących w centrum miasta na Odrze na Wałach Chrobrego oraz ilość rejsów statkami wycieczkowymi po porcie i pobliskich wyspach na Odrze i Jez. Dąbie. Pojawiły się głosy o wpro-

wadzenie tramwaju wodnego oraz obniżenie ceny wodolotu – jedyne wodnego środka komunikacji kursującego do Świnoujścia. Duża grupa osób, która zadeklarowała niechęć do spędzania czasu na wodzie, wstrzymała się również od udzielenia odpowiedzi na pytanie dotyczące ewentualnych zmian w ofercie turystyki wodnej. Ta sama duża grupa respondentów nie udzieliła odpowiedzi na pytanie o zalety oferty turystyki wodnej.



Ryc. 7. Propozycje zmian w ofercie turystyki wodnej Szczecina

źródło: Opracowanie własne

Fig. 7. Proposed changes regarding the water tourism offer of Szczecin

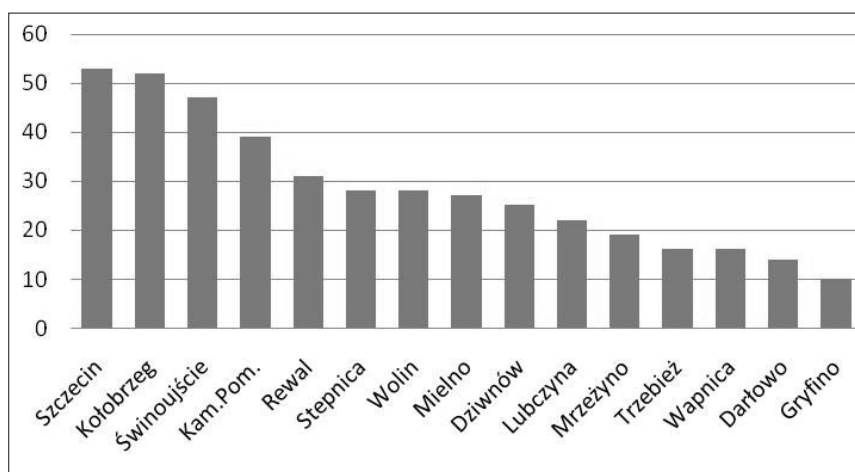
source: Author's own study

Mieszkańcy i goście uznali, że w największym stopniu na pochwałę oferty turystyki wodnej Szczecina zasługuje obecność wodolotu transportującego turystów między Świnoujściem i Szczecinem, obecność jachtów i żaglowców przybywających do miasta w sezonie letnim, a także reklama i promocja tej jednej konkretnej imprezy „Dni Morza – Sail Szczecin”.

Spośród innych miejscowości wyróżniających się pod względem rozwoju turystyki wodnej, posiadających dostęp do akwenów, wyróżniających się organizacją imprez na

wodzie, umożliwiających korzystanie z atrakcji wodnych, respondenci wyróżnili: Świnoujście, Trójmiasto i Kołobrzeg.

Kolejne ryciny dotyczą najlepiej i najslabiej (ryc. 8 i 9) przygotowanych według respondentów miejscowości do rozwoju turystyki wodnej w regionie. Miejscowości te leżą na Zachodniopomorskim Szlaku Żeglarskim – trasie promowanej jako raj dla żeglarzy. Jego długość wynosi 145 mil morskich (270 km). Obejmuje sieć portów i przystani jachtowych od Gryfina po wybrzeże Bałtyku.



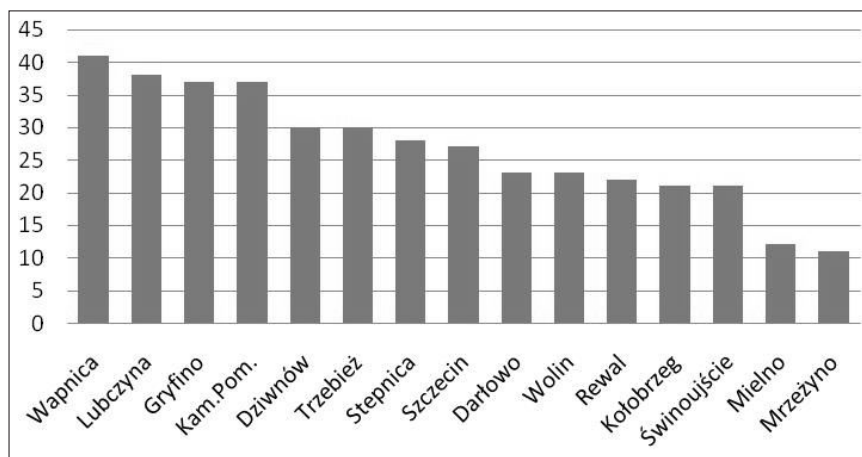
■ liczba głosów

Ryc. 8. Miasta na Zachodniopomorskim Szlaku Żeglarskim najlepiej przygotowane do rozwoju turystyki wodnej wg respondentów (liczba głosów)

źródło: Opracowanie własne

Fig. 8. Best prepared Cities on the Zachodniopomorski Sailing Trail for the development of water tourism according to respondents' opinion (number of votes)

source: Author's own study



■ liczba głosów

Ryc. 9. Miasta na Zachodniopomorskim Szlaku Żeglarskim najslabiej przygotowane do rozwoju turystyki wodnej wg respondentów (liczba głosów)

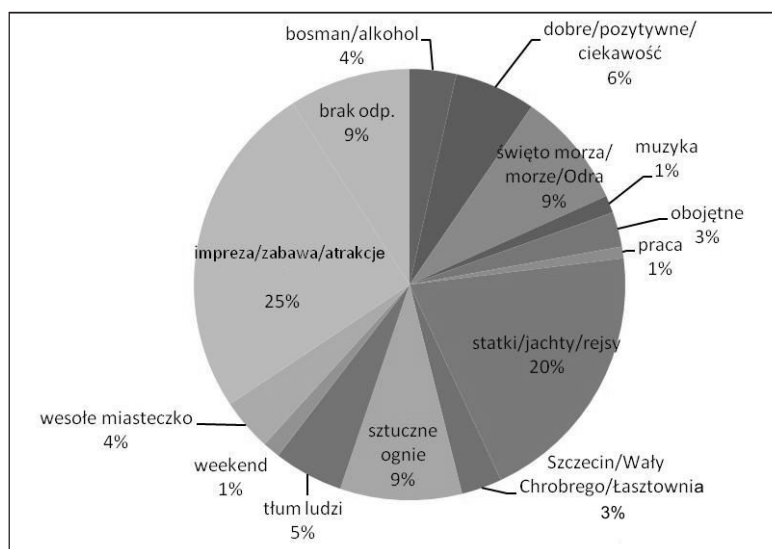
źródło: Opracowanie własne

Fig. 9. Most poorly prepared cities on the Zachodniopomorski Sailing Trail for the development of water tourism according to respondents' opinion (number of votes)

source: Author's own study

Rycina 10 odnosi się bezpośrednio do uroczystości „Dni Morza – Sail Szczecin” i przedstawia pierwsze skojarzenia związane z imprezą. Dla najliczniejszej grupy osób (25%) „Dni Morza” to okazja do dobrej zabawy, możliwość obserwacji i korzystania z przygotowanych

atrakcji dla uczestników imprezy. Drugim skojarzeniem są jachty, statki, możliwość odbycia rejsów wycieczkowych po porcie. Ze świętem morza kojarzone są również pokazy sztucznych ognii, które wpisały się na stałe w kalendarz Dni Morza.



Ryc. 10. Pierwsze skojarzenie respondentów z imprezą „Dni Morza – Sail Szczecin”

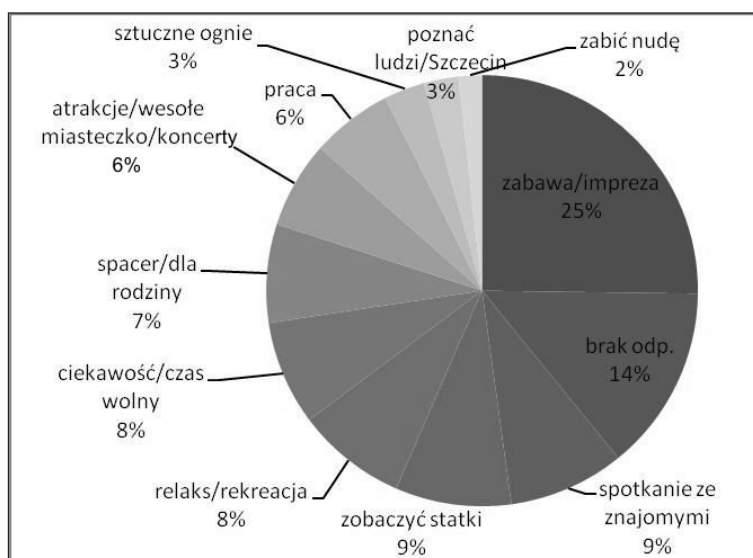
źródło: Opracowanie własne

Fig. 10. First impression of the respondents concerning the Dni Morza – Sail Szczecin event

source: Author's own study

Dla największej grupy osób święto morza to czas zabawy, możliwość spotkania z przyjaciółmi i popatrzenia na przybyłe żaglowce

(ryc. 11). Liczna grupa respondentów nie sprecyzowała celu swojego pobytu i udziału w tej imprezie.



Ryc. 11. Cel udziału w imprezie „Dni Morza – Sail Szczecin”

źródło: Opracowanie własne

Fig. 11. Aim of the participation in the Dni Morza – Sail Szczecin event

source: Author's own study

Podsumowanie

Pomimo wielu słabych stron rozwoju turystyki i rekreacji na wodzie w Szczecinie: zły stan czystości wód, ograniczona pojemność istniejących kąpielisk, niewykorzystany potencjał rzecznych szlaków wodnych – wciąż niewypromowane trasy kajakowe, brak sieci wypożyczalni wodnego sprzętu turystyczno-sportowego, wciąż niewystarczająca informacja turystyczna, istnieje równie wiele plusów odradzającej się turystyki wodnej w regionie. Nie tylko sprawy morskie stoją na czele zainteresowania gmin, ale powoli wątek rzeczny, kanałowy oraz morskich wód osłoniętych (tj. Zalew Szczeciński) staje się dostrzegalny. Stało się to za sprawą m.in. organizacji w Szczecinie zlotu żaglowców The Tall Ships Races. Tego typu imprezy mogą pomóc regionowi w innej bardzo ważnej inicjatywie, czyli we współorganizowaniu olimpiady letniej. W czasie gdy Berlin ubiegał się o prawo organizacji olimpiady w 2000 r., województwo zachodniopomorskie złożyło projekt współpracy – ze względu na posiadane tereny wodne

o charakterze morskim i możliwość przeprowadzenia na nich zawodów żeglarskich. Prawdopodobnie Berlin ponowi próbę kandydowania do roli organizatora letnich igrzysk olimpijskich w 2020 r. – a województwo zachodniopomorskie po raz kolejny zgłosi swoją kandydaturę do kooperacji w tym przedsięwzięciu. Konkurencja jest silna – imprezy żeglarskie chcą przejąć Rostock i Kiel, ale ze względu na liczne atuty regionu i sukces regat Tall Ship Races – może uda się zorganizować igrzyska na wodach wokół Szczecina. Spowodowałyby to poprawienie warunków zagospodarowania terenów okołowodnych, zwiększenie zaplecza sportowego i czynne, aktywne zainteresowanie i zaangażowanie mieszkańców miasta w uprawianie tego rodzaju sportu, zwłaszcza że region posiada najbardziej korzystne i zróżnicowane warunki do uprawiania sportów wodnych, jakich pozazdrościć może niejeden region w kraju i za granicą.

Literatura

Różycki P., 2006, Zarys wiedzy o turystyce, PROKSENIA, Kraków.

www.zozz.pl

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku – Warszawa, Szczecin, Koszalin, 2006.

http://www.szczecin.pl/umszczecinswiat/chapter_59018.asp?soid=B1719FEFA48F476F9941F9CC50839BD1

<http://bip.um.szczecin.pl>